

de maleabile în manipulare și au asigurat o transportare facilă. Concepția grafică și coloristică a afișului și a *roll-up*-urilor pe suport textil a fost încredințată spre execuție designerului Muzeului, Novák József. Nivelul estetic rezultat a fost unul mult gustat de privitori. La finalul seriei de itinerări, întregul material al expoziției a intrat în posesia proprietarului ei de drept, Muzeul Județean Mureș.

Peter Moldovan

Democrație, Memorie, Justiție – Institutul Cultural Român, 30 iunie 2009

Sub titlul *Democrație, Memorie, Justiție*, s-a desfășurat în data de 30 iunie 2009, la sediul Institutului Cultural Român din București, întâlnirea ce a dezbătut subiectul justiției de tranziție în societatea sud-africană post-apartheid și cea românească post-comunism, la care au participat Charles Villa Vicencio (Senior Fellow, Institute for Justice and Reconciliation, Cape Town și Visiting Professor, Georgetown University), Vladimir Tismăneanu (Professor of Politics, University of Maryland, Președintele Comisiei Prezidențiale Consultative pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România), Ioan Stanomir (profesor, Facultatea de Științe Politice, Universitatea București, Președintele Comisiei Prezidențiale de Analiză a Regimului Politic și Constituțional din România), Silviu Rogobete (profesor, Universitatea de Vest și Consul General al României la Cape Town), E. S. Pieter A. Swanepoel, ambasadorul Republicii Africa de Sud la București și moderatorul dezbaterii, Mircea Mihăieș (vicepreședinte al ICR și profesor, Universitatea de Vest).

Ulterior succesului raportat de The Reparation and Rehabilitation Committee [TRC], Villa Vicencio a mai făcut parte din Comisia pentru Adevăr și Reconciliere din Peru (2003), Comisia pentru Pace din Sudanul de Sud (2006), a fost consultant internațional în Țara Bascilor, Burundi sau Republica Democrată Congo. Ocazia acordării titlului de *Doctor Honoris Causa* lui Villa Vicencio de către Universitatea de Vest (Timișoara) a determinat și oportunitatea organizării acestei dezbateri la care să participe cei doi reprezentanți principali ai unor demersuri relativ similare în două țări distincte nu doar geografic, ci și din punct de vedere al culturii politice.

Una dintre cele mai clare probleme ridicate din rândul publicului a fost gradul de evidență al unei asemenea comparații, având în vedere divizarea etnică și religioasă masivă în cazul Africii de Sud, care nu se regăsește în cazul românesc, unde a funcționat binomul adevărate/dizidență față de regim. Am sublinia că, indiferent de motivul adeziunii la un regim totalitar și criminal, indiferent de tipul de divizare a societății în victime și agresori, problemele juridice, morale sau sociale ale justiției de tranziție care leagă un astfel de regim de unul democratic rămân aceleași, după cum vom vedea în continuare.

O majoră și poate esențială diferență între TRC și CPCADCR constă în aceea că, dacă prima s-a bucurat de un succes necontestat, cea de pe urmă a sfârșit în stigmatizarea lui Vladimir Tismăneanu și a Comisiei. Ca principal motiv pentru aceasta,

Ioan Stanomir a indicat aserțiunea după care nu există iertare fără recunoașterea vinei, ceea ce indica o societate nepregătită pentru un asemenea demers.

Vladimir Tismăneanu a declarat că rolul unor asemenea comisii este depășirea trecutului într-un mod onorabil, avertizând în același timp că amnistia înseamnă amnezie (“*amnesty is amnesia*”). Au existat câteva diferențe majore între cele două comisii: TRC a avut putere supremă, culminând cu dreptul de a chema în fața comisiei, cu consecințe penale în cazul neprezentării, prerogativă care nu s-a regăsit între cele ale CPCADCR. De asemenea, în vreme ce comisia sud-africană s-a bazat pe un consens parlamentar, cea română s-a confruntat cu un boicot din partea Parlamentului. Iluzia unui consens asupra demersului din partea societății și a clasei politice, atunci când comisia a luat ființă, s-a transformat de fapt într-o vivisecție. A fost așa pentru că faptele analizate nu au ajuns încă la consecințele ultime, pentru că un poet de curte – care încă deține o funcție precum cea de președinte al Comisiei pentru cultură din Senatul României, Adrian Păunescu – încă își mai permite să-și compare “moralitatea” cu a unui personaj disident veritabil, cum a fost filosoful Gabriel Liiceanu. Foarte important într-un asemenea demers este ca reconcilierea să nu se fundamenteze pe o morală absolută, dreptul la iertare trebuind să se bazeze pe recunoașterea vinei și scuze. Foarte important, de asemenea, faptul că “*restorative justice must be supported by retributed justice*”, însă nici acest lucru nu a avut loc în România. Ca o concluzie, a subliniat Vladimir Tismăneanu, liniștea este un ingredient toxic pentru democrație, iar Ion Iliescu a reprezentat “președintele liniștii sprijinite de stat”.

Charles Villa Vicencio, într-un fel, a anticipat riscurile unei asemenea întreprinderi; au existat dificultăți cum ar fi presiunea din partea președintelui F. W. de Klerk însuși, de a fi eludate pasajele referitoare la propria activitate din cele 5 volume redactate de comisie; popularitatea comisiei a fost uneori mai mare în plan extern decât intern. Au existat trei obiective majore ale TRC, subsumate unor comitete distincte. The Amnesty Committee a invitat agresorii ca, din proprie inițiativă, să vină să relateze cele întâmplate și, dacă este cazul, să ceară iertare (*amnesty*). Din cei cca. 7.000 de aplicanți, 2.000 au fost excluși pentru că faptele lor nu se încadrau celor în cauză, iar din restul de 5.000, 1.500 au primit o asemenea *amnesty*. The Human Rights Violations Committee, ce a invitat victimele să mărturisească cele întâmplate, a primit peste 22.000 de solicitări. Toate ședințele au fost publice, transmise la TV, radio și în presă, astfel încât nimeni nu poate spune că nu știe ce s-a întâmplat. The Reparation and Rehabilitation Committee a avut dificila misiune de a reda demnitatea umană victimelor. Dacă Ministerul Finanțelor a pus problema în termeni financiari – toți au fost victime; toți vor primi bani? nu ar fi mai bine ca prin acești bani să fie reconstruită țara? –, TRC a considerat că o formă de reparații sau alta sunt absolut necesare, chiar cu valoare simbolică, și care nu se rezumă la mijloace financiare.

Deși prerogativele comisiei au fost unele sporite, aceasta nu a putut analiza, spre exemplu, sistemul economic, dominat de albi, sau sistemul educativ deficitar în rândul populației de culoare. Unele realități nu s-au schimbat substanțial – exemplul economiei –, însă marea reușită a TRC a constat în inițierea unei dezbateri publice, sprijinirea de către toți președinții de la Nelson Mandela și până astăzi a unei veritabile dezbateri la nivel național.

Concluzionând, nu putem decât să ne întrebăm dacă există scuze pentru lipsa de receptivitate a clasei politice românești la un asemenea demers sau, mai mult, dacă există o veritabilă dorință în acest sens din partea celor care au tranzitat la nivel politic cele două tipuri de regimuri, comunist și democratic; pentru că există exemple ale reușitei, așa cum am aflat prin această dezbatere.

Radu Stancu

Festivalul de film documentar dedicat drepturilor omului One World Romania sau “Republica oamenilor bine intenționați”

Am văzut la evenimentele și în cinematografele festivalului, pentru șase zile (18-23 martie 2009), o “Republică a oamenilor bine intenționați”, oameni simpli și personalități animate de acest concept. A viziona cât mai multe filme ce rulară concomitent în trei sau chiar patru locații a implicat o selecție pe alocuri deloc ușoară și o staționare în cinematograful între 6 și 10 ore zilnic. Un festin cinematografic, s-ar putea spune. De asemenea, scurtele pauze dintre filme, discuțiile care le-au prelungit și nepotrivirile de orar dintre cinematografe au îndemnat pe cel hotărât să vadă cât mai multe filme la reale reprize de jogging între locațiile din centrul Bucureștiului. Prezența publicului la această a doua ediție a fost, numeric, net superioară celei anterioare, fiind totodată dominată de un public foarte tânăr.

Organizatorul principal al festivalului a fost Centrul Ceh, sub auspiciile Ministerului Afacerilor Externe al Republicii Cehe și Ministerului Culturii, Cultelor și Patrimoniului Național al României. Deschiderea din data de 18 martie a avut programată o dezbatere sub interogația *New Europe – but how does she look like?* la Colegiul Noua Europă, în prezența lui Andrei Pleșu și a lui Jacques Rupnick. Seara a avut loc deschiderea oficială a evenimentului, la sediul ArCub.

Festivalul One World a cuprins 5 secțiuni: “După 20 de ani” (abordează realitățile evenimentelor de acum 20 de ani din Europa Centrală și de Est, dar și drumul parcurs de atunci și până acum); “Trecutul imperfect” (ca și prima categorie, aceasta vorbește despre istorie și asperitățile sale inerente în secolul al XX-lea); “Filmul ca tratament” (categorie care se adresează sensibilității fiecărui individ, relatând elemente de dinamică a psihismului contemporan); “La graniță” (este secțiunea care abordează problema imigranților, a comunităților multietnice, a speranței la drepturi egale indiferent de țara de origine); “Prezentul la control” (spre deosebire de prima categorie, aceasta se concentrează pe relația individului cu mediul social în zilele noastre). Fiecare film a fost urmat de o dezbatere, uneori moderată de către o personalitate a vieții culturale, științifice sau politice.

Vom încerca să spicuiem dintre filmele prezentate de Festivalul One World Romania pe acelea care aruncă o privire în trecutul atât de recent încât să poată fi surprins pe peliculă, sau foarte recent și care va deveni mărturie documentară peste un șir de ani. A excelat la ediția de anul acesta filmul cu tematică politică și istorică prin “seriozitatea